

## РЕЗОЛЮЦІЯ

**учасників Четвертого форуму підтримки проєвропейських правових реформ, присвяченого ефективності правового регулювання економіки під час війни та повоєнного відновлення**

21 жовтня 2024 року спільно Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», Українським союзом промисловців і підприємців, Громадською організацією «Координата. Платформа стратегічної та законотворчої аналітики», кафедрою економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка проведено Четвертий форум підтримки проєвропейських правових реформ, присвячений ефективності правового регулювання економіки під час війни та повоєнного відновлення (далі – Форум). У заході взяли участь представники законодавчої, виконавчої, судової влади, громадського сектору, науковці, представники бізнес-спільноти, фахових об'єднань, адвокати, арбітражні керуючі, тощо.

Під час заходу було обговорено найважливіші напрями вдосконалення економічного законодавства України в контексті євроінтеграції, проблеми та перспективи правового забезпечення економіки в умовах воєнного часу, зокрема на тлі ризиків прийняття законопроекту № 6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» (далі – законопроект № 6013), засоби підвищення ефективності правового регулювання економіки, шляхи підвищення інвестиційної привабливості України в контексті необхідності залучення ресурсів для повоєнної відбудови.

За наслідками обговорення учасниками Форуму затверджено резолюцію для врахування Президентом України, народними депутатами України, держслужбовцями Кабінету Міністрів України, представниками українського та іноземного бізнесу, громадськими діячами та організаціями, що опікуються в Україні міжнародними проєктами з підтримки реформ.

*Спираючись на Конституцію України, закони України, Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, інші міжнародні договори України, План перемоги України, представлений Президентом України українському народу на засіданні Верховної Ради України, План України, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244-р, інші стратегічні документи загальнодержавного рівня, науково обґрунтовані прогнози соціально-економічного розвитку України, підготовлені Національною академією наук України (зокрема, Візія Відділення економіки НАН України щодо повоєнної розбудови України), бачення пріоритетів відновлення України, висловлені провідними міжнародними та всеукраїнськими громадськими організаціями та іншими інституціями громадянського суспільства, учасники Форуму висловлюють такі консолідовані думки та пропозиції:*

**1. Прогресивні перетворення в політико-правовій, соціально-економічній, екологічній та інших критично важливих сферах життєдіяльності держави залежать від якісних, своєчасних, узгоджених дій усіх учасників процесу**

**формування та реалізації стратегічно важливих рішень, які визначають візію майбутніх реформ та очікувані результати їх утілення в життя.**

За сучасних надскладних умов розвитку української держави, першочергового значення набувають завдання як відстоювання незалежності та територіального суверенітету, так і напрацювання рішень, здатних забезпечити формування моделі розвитку суспільства та вирішення назрілих проблем на засадах стійкості, сприяючи досягненню Цілей сталого розвитку до 2030 р., покладених в основу сучасних прогностичних та програмних документів Європейського Союзу (далі – ЄС). Здійснюючи свій рух за євроінтеграційною траєкторією, маємо докласти зусиль до врахування цивілізаційної картини майбутнього, складові частини якої послідовно впроваджуються в європейську дійсність та знаходять відбиток у ключових стратегіях, програмах і керівних настановах.

Безперечно, передбачені Планом України реформи за секторальним та функціональним напрямками відбуватимуться в умовах жорстких обмежень людських, матеріальних, фінансових, природних тощо ресурсів, що додатково створюватиме певні обмеження в реалізації можливостей проведення швидких та якісних змін в економіці. У такій ситуації вкрай важливим та життєво необхідним слід визнати створення точок економічного зростання за рахунок практичного втілення інвестиційно-інноваційної моделі з використанням наявних розробок наукових установ Національної академії наук України, галузевих національних академій наук, закладів вищої освіти у військовій, медичній, технологічній, суспільно-гуманітарній та інших сферах. Саме впровадження інновацій у всі сфери життя суспільства здатне кардинально змінити вектор розвитку держави, перетворивши її на міжнародний центр передових наукових розробок, країну з вуглецево-нейтральною промисловістю, новими видами виробництва та, відповідно, сучасними робочими місцями, новітньою медициною та адаптованою до потреб звичайної людини адміністративною системою держави.

Досягти цих та інших позитивних результатів реформ, у проведенні яких висловлює явну зацікавленість Європейська Комісія, можливо в разі послідовної адаптації національного законодавства до права ЄС із втіленням європейських демократичних цінностей та принципів.

**2. Реформа інвестиційного законодавства є однією з першочергових у світлі перспектив післявоєнного відновлення економіки України, пошуку необхідних для цього ресурсів, джерел фінансування.** Шлях розвитку вітчизняного інвестиційного законодавства, за якого виключно іноземним інвесторам надаються різного роду пільги, компенсації та преференції, є завідомо хибним, безперспективним та дискримінаційним. Почати реформу інвестиційного законодавства варто зі скасування спеціальних пільг (фіскальних, адміністративних, у тому числі на кшталт «інвестиційних нянь») і гарантування на недискримінаційних засадах рівного доступу для вітчизняних та іноземних компаній як державної, так і приватної форми власності до всіх інвестиційних проектів, а також усіх ресурсів на відкритих ринкових умовах. На часі в контексті євроінтеграції й урегулювання механізму скринінгу прямих іноземних інвестицій з огляду на положення Регламенту (ЄС) 2019/452 Європейського Парламенту та Ради від 19.03.2019 р., що встановлює

рамки для перевірки прямих іноземних інвестицій в ЄС<sup>1</sup>. Скринінг прямих іноземних інвестицій – складний механізм, який не повинен створювати значного регуляторного навантаження для іноземних інвесторів та має одночасно запроваджувати процедуру надання дозволів на здійснення таких інвестицій, передбачати чіткі критерії господарських операцій, що підлягають скринінгу, їх ознаки та порогові значення, повноваження відповідального органу, санкції за недотримання вимог тощо. Визначення скринінгу прямих іноземних інвестицій має бути комплексним, враховувати вимоги національної безпеки та правового порядку України, особливо у воєнні та повоєнні часи, та водночас відповідати задекларованому державою курсу на лібералізацію прямих іноземних інвестицій. Україні потрібен збалансований підхід до запровадження скринінгу прямих іноземних інвестицій, враховуючи досвід передових економік світу, країн-партнерів, особливо положення Регламенту (ЄС) 2019/452. Ще один напрямок – створення в Україні дієвих компенсаційних механізмів, які належним чином захищатимуть права та інтереси інвесторів і які давно та ефективно застосовуються в країнах ЄС.

**3. У процесі наближення національного законодавства до права ЄС варто враховувати визначальну роль економічного права та законодавства в досягненні цілей євроінтеграції.** У Звіті щодо України в межах Пакета розширення ЄС, який було опубліковано 08.11.2023, Європейська Комісія окремо відзначила адаптованість Господарського кодексу України до права ЄС у частині юридичної ідентифікації суб'єктів малого та середнього підприємництва. Зокрема, на стор. 112 Звіту щодо України в межах Пакета розширення ЄС міститься важливе застереження: «Україна використовує таке ж визначення для малого та середнього підприємництва, як і ЄС, з 2012 року. Це закріплено в Господарському кодексі України та широко застосовується в регулюванні економічної діяльності.» (Оригінальний текст: «*Ukraine has used the same definition for SMEs as the EU since 2012. It is enshrined in the Commercial Code of Ukraine and widely applied in regulating economic activity.*»).

На тлі наведеної позитивної оцінки з боку Європейської Комісії Господарського кодексу України, термінологічна база якого заклала підґрунтя для регулювання економічної діяльності, спостерігається активізація законотворчої роботи щодо подальшого обговорення та просування в другому читанні законопроекту «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» реєстр. № 6013 від 09.09.2021, який привернув увагу наукової, бізнесової та громадської аудиторії вкрай небезпечними для суспільства наслідками, що не може не викликати занепокоєння.

**4. Прийняття законопроекту № 6013 створює ризики для економічного (господарського) законодавства України в контексті євроінтеграції, забезпечення стійкості правової системи України, безперебійного функціонування економіки в умовах воєнного часу.**

**4.1. Невідповідність законопроекту № 6013 положенням Конституції України та принципу верховенства права.** Положення законопроекту № 6013, що виключають з обороту термін «підприємства», суперечать Конституції України, де

<sup>1</sup> Regulation 2019/452 EN. EUR-LEX. (2019) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2019.079.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2019%3A079I%3ATOC>

цей термін згадується в статтях 46, 78, 86, 104, 120 та інших. Поряд із цим делегітимація терміну «комунальне підприємство» обмежить місцеве самоврядування та ускладнить фінансування понад 15 тисяч комунальних підприємств в Україні, що може призвести до соціальної напруги. Кримінальний, Податковий, Земельний кодекси, інші закони ґрунтуються на поняттях підприємства та господарських відносин. Відмова від цих понять призведе до правової невизначеності, що суперечить принципу верховенства права. Законопроект № 6013 не відповідає вимогам правової передбачуваності та призведе до декодифікації економічного законодавства замість його вдосконалення та підвищення ефективності.

#### **4.2. Загрози національній економічній безпеці в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення.**

Скасування Господарського кодексу України призведе до втрати публічно-правових гарантій антикорупційності та прозорості в державному і комунальному секторах, освіті, охороні здоров'я тощо. За відсутності сформованого на базі Господарського кодексу України механізму державного регулювання економіки значно посилюються ризики для життєзабезпечення країни та запобігання деструктивним явищам, здатним похитнути економічний суверенітет України.

Кодифікація господарського (економічного, комерційного, торгового) законодавства вже давно є стандартом у багатьох розвинутих країнах світу. Натомість законопроект № 6013 повертає Україну до імперської традиції російської федерації, де відкидається сама ідея окремої кодифікації економічного законодавства. **У новітній історії лише Італія часів правління Муссоліні скасувала комерційне законодавство, тоді як в інших країнах відповідна кодифікація зберігається.**

Виклики, з якими нині стикнулася Україна, потребують посилення спроможності держави проводити стабілізаційні заходи. А це можливо реалізувати лише з утриманням достатньо високого рівня частки держави в економіці, що відповідно потребує комплексного правового регулювання. На це вказує й нещодавній досвід проведених націоналізацій. Приклад: проведене в листопаді 2022 року примусове відчуження у власність держави акцій ПАТ «Укртатнафта», АТ «Мотор Січ», ПрАТ «АвтоКрАЗ» та ПрАТ «Запоріжтрансформатор». Акції вказаних підприємств були списані з рахунків приватних осіб та передані у власність держави. Відповідні заходи держави були пояснені військовою необхідністю, а активи були передані в управління Міністерства оборони України. **Світовий досвід однозначно свідчить про те, що країни з низькою часткою держави є більш вразливими до екстраординарних шоків і криз суверенного боргу. Що більш розвиненою є країна, то вищою в ній є частка держави. Кожна війна має крім очевидної також і приховану ціну. Війни стримують розвиток бізнесу, туризму й торгівлі, відвертають людський капітал та відлякують інвесторів. Війна б'є по ключових секторах економіки. Відтак роль держави стає визначальною, ключовою. Її не можна применшити, знівелювати. Збільшення і вирішальне значення ролі держави має отримати ефективного унормування на законодавчому рівні в Україні.**

Розвинена ринкова економіка – це, насамперед, формування конкурентного середовища. Останнє має місце там і тоді, де й коли формується багатоукладна економіка, є різноманіття форм власності та господарювання, що утворюють

економічний фундамент суспільної системи. Натомість від цього пропонується відмовитись за законопроектом № 6013. Дивує пропонована суспільству як нерадянська та надсучасна тенденція до відмови від економічного багатоманіття, багатоманітності форм власності та множинності організаційно-правових форм господарювання, у той час як країни розвинутих економік працюють над удосконаленням та підвищенням ефективності менеджменту. **Багатоманіття є якраз передумовою розвитку економіки.** Гіперболізація значення приватної форми власності, зведення всього існуючого різноманіття організаційно-правових форм до господарських товариств, а точніше таких «живих» їх форм, як АТ та ТОВ/ТДВ – це вже не про розвиток економіки, а про підрив її фундаменту, основних засад.

На прикладі сільськогосподарської галузі України – **перетворення всіх 32 452 фермерських господарств** (що становить **92 %** від загальної кількості сільськогосподарських підприємств) у господарські товариства, як це передбачається законопроектом № 6013, призведе до:

- необхідності здійснення процедури перереєстрації юридичної особи за власні кошти. Зокрема, фермерські господарства мають забезпечити переоформлення статутних документів, правовстановлюючих документів на земельні ділянки, нерухомість, інші об'єкти права власності, включаючи переоформлення всієї системи дозвільних документів для ведення господарської діяльності та правочинів з контрагентами;

- зобов'язання створювати веб-сайт, на якому оприлюднювати всі редакції статутів протягом останніх п'яти років; положення про органи управління та контракти з посадовими особами у редакціях, що діяли протягом останніх п'яти років; всі рішення наглядової ради та власника щодо підприємства за останні п'ять років, річну фінансову звітність за останні три роки; документи звітності, що подаються відповідним державним органам; річні звіти наглядової ради та керівника підприємства; перелік афілійованих осіб. **Такі законодавчі ініціативи створюють широкомасштабну платформу для агрорейдерства та інших злочинних дій, пов'язаних з посяганням на земельний ресурс фермерського господарства, адже всі дані про діяльність фермерського господарства буде в зоні прямого доступу будь-якого суб'єкта;**

- позбавлення можливості укладання договорів контрактації, які базуються на державному замовленні на поставку державі сільськогосподарської продукції. Відповідно, скасування ГК України фактично означатиме скасування державних закупок сільськогосподарської продукції за державним контрактом, які наразі складають основу для ведення господарської діяльності для вагомої частини фермерських господарств;

- позбавлення можливості отримання державної підтримки, яка на даний час базується на особливому статусі фермерських господарств як ланки малого та середнього агробізнесу, в основі якої покладені сімейні традиції та родинні відносини.

#### **4.3. Корупційні ризики законопроекту № 6013.**

Закріплення ринкових можливостей для розпорядження державним майном, що використовується військовими частинами, навчальними закладами та науковими установами, може призвести до корупційних ризиків через збільшення можливостей

для зловживань. Зникнуть обмеження для державних установ щодо бартерних операцій, неустойки та гарантій.

Відмова від похідних від права власності правових титулів – права господарського відання та права оперативного управління, створить невизначеність у правомочностях державних підприємств і установ щодо використання публічної власності. Зокрема, передбачається наділити суб'єктів права оперативного управління можливістю набувати право власності на майно та інші речові права. **За такого законодавчого підходу на майно державних органів можна буде звернути стягнення з катастрофічними наслідками для здійснення ними державних функцій.** Як наслідок, відмова від похідних правових титулів підриває чинний правовий порядок, нівелює багаторічну судову практику та може спричинити розкрадання державного і комунального майна під час війни.

Запропонований правовий режим узуфрукту для державного та комунального майна не має чіткого закріплення в законодавстві України. Закордонний досвід показує, що узуфрукт може застосовуватися в приватноправовій сфері, а не для установ, які виконують важливі соціальні функції. Майно в економічній сфері – це не лише основні засоби, до яких пропоновані законопроектом № 6013 інститути оренди, управління майном та узуфрукту через силу можуть бути пристосованими. Це й оборотні засоби, для роботи з котрими вони абсолютно непридатні. Внесення оборотних засобів до статутних капіталів корпоратизовуваних підприємств – не вирішення проблеми, натомість створення низки нових. Статутний/складений капітал має відігравати передусім забезпечувальну функцію.

**4.4. Положення законопроекту № 6013 суперечать міжнародним та європейським підходам до правового регулювання господарської діяльності.** Законопроект № 6013 пропонує скасування права господарського відання та права оперативного управління, не враховуючи, що в європейських країнах, таких як Польща, Франція та Німеччина, існують подібні правові титули, хоч і з дещо іншими назвами.

**На рівні Європейського Союзу також визнається право господарського відання.** Так, в рамках виконання Україною зобов'язання наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу у 2019 році було здійснено відокремлення діяльності та незалежності операторів системи передачі електричної енергії та операторів газотранспортної системи України шляхом передання цих систем різним операторам на праві господарського відання. Національною комісією, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, було прийнято рішення про сертифікацію відповідних операторів, що відбулася за попередніми висновками Секретаріату Енергетичного Співтовариства, який погодився з доводами представників України, що **передача на праві господарського відання систем операторам відповідає законодавству Європейського Союзу.**

Після реєстрації законопроекту № 6013 Секретаріат Енергетичного Співтовариства своїм листом від 24 січня 2023 року<sup>2</sup> повідомив Верховну Раду

<sup>2</sup> Energy Community Secretariat. *Draft Law No 6013*. Letter dd 24 January 2023 # UA-MC/O/alo/09/24-01-2023. URL: [https://www.energy-community.org/dam/jcr:3e834508-5855-4d5b-9556-a4960edf5276/UA-MC\\_O\\_alo\\_09\\_24-01-2023.pdf](https://www.energy-community.org/dam/jcr:3e834508-5855-4d5b-9556-a4960edf5276/UA-MC_O_alo_09_24-01-2023.pdf)

України про те, що у разі скасування права господарського відання, на підставі якого незалежні оператори використовують системи, існує ризик перегляду висновків про їх сертифікацію. Тобто прийняття законопроекту № 6013 призведе до втрати оператором системи передачі та оператором газотранспортної системи статусу відокремлених та незалежних, **що не відповідає законодавству Європейського Союзу і, як наслідок, це може свідчити про невиконання Україною Угоди про асоціацію.** Крім того, в умовах війни та руйнування енергетичної інфраструктури позбавлення України «енергетичного безвізу» загрожує катастрофічними наслідками для мільйонів українців.

Відмова від термінів «суб'єкт господарювання», «підприємство» та «господарська діяльність» призведе до термінологічних колізій із положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, у якій ці поняття вживаються понад 60 разів, включаючи терміни «дочірні підприємства», «приватні підприємства» та «державні підприємства». В англійській версії використовується термін «enterprise». Огляд прецедентного права Суду ЄС, підготовлений у рамках програми Association4U, також містить термін «підприємство» в понад 20 вторинних актах ЄС та понад 40 рішеннях Суду ЄС.

#### **4.5. Порушення принципів та процедур державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності.**

Законопроект № 6013 порушує статтю 11 Закону України «Про правотворчу діяльність», оскільки зміни або скасування Господарського кодексу України можуть відбуватися тільки на основі окремого закону, а не в рамках перехідних та прикінцевих положень закону, що регулює інші суспільні відносини.

Також було грубо порушено Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», оскільки відсутній аналіз ефективності норм Господарського кодексу України.

Автори законопроекту стверджують, що його реалізація не потребуватиме додаткових витрат із бюджету, що не відповідає дійсності. Експерти НАН України оцінили: **перетворення понад 250 тисяч підприємств у товариства з обмеженою відповідальністю коштуватиме щонайменше 3 млрд гривень (за цінами 2021 року).**

#### **4.6. Ризики дестабілізації судової практики та економічних зв'язків.**

Виключення з правового поля поняття «господарських відносин» ускладнить визначення юрисдикції господарських судів України та **призведе до нових спорів щодо юрисдикції.** Слід застерегти, що: 1) ст.ст. 3,42,52,55 Господарського кодексу України є вкрай важливими, відіграють фундаментальне та системоутворююче значення для господарського судочинства. Вони є основою для визначення суб'єктної та предметної юрисдикції, закладають критерії та можливості ідентифікації спору як господарського. Базова термінологія, як-от: «господарська діяльність», «господарські відносини», «суб'єкт господарювання», «підприємницька діяльність», «некомерційне господарювання» тощо, має бути збережена. Не можна допустити, щоб без фундаментального підґрунтя (передусім понятійно-категоріального) залишилась предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів, оскільки господарські суди за ст. 20 Господарського процесуального кодексу України розглядають справи в справах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності за



невичерпним переліком, наведеним у ч. 1 цієї статті, а також інші справи в спорах, що виникають між суб'єктами господарювання. Відтак пріоритетним є збереження та розвиток існуючої кодифікації господарського законодавства, а щонайменше – закріплення відповідних ключових понять у ст. 20 Господарського процесуального кодексу України шляхом внесення до неї необхідних змін та доповнень; 2) для потреб господарського судочинства, ефективного захисту прав та інтересів учасників господарських відносин має принципове значення (а відтак потребує збереження) ст. 20 Господарського кодексу України, яка визначає спеціальні способи захисту. Спосіб захисту, що обирається суб'єктом звернення до суду, має втілювати безпосередню мету, якої прагне досягти суб'єкт захисту (позивач), вважаючи, що таким чином буде припинено порушення (чи оспорювання) його прав, він компенсує витрати, що виникли у зв'язку з порушенням його прав, або в інший спосіб нівелює негативні наслідки порушення його прав. Практика діяльності господарських судів засвідчує, що статті 16 Цивільного кодексу України для потреб захисту прав та інтересів учасників господарських відносин об'єктивно недостатньо, оскільки вона не враховує специфіки господарських відносин.

Нівелюються переваги компенсаційної форми відповідальності (ст. 232 Господарського кодексу України), спрямовані на запобігання штучному (фіктивному) банкрутству. Інститут оперативно-господарських санкцій (гл. 26 Господарського кодексу України) перестане бути ефективним засобом позасудового захисту. Також втратить законодавчу основу низка специфічних форм господарських договорів, таких як договір поставки (ст. 264-271), контрактації (ст. 272-274), агентський договір (ст. 295-305) та публічні гарантії виконання зобов'язань (ст. 201 Господарського кодексу України).

**5. Розглянувши та обговоривши численні ризики законопроекту № 6013, учасники Форуму погодилися, що в умовах війни економіка України стикається з безпрецедентними викликами, які потребують термінових і ефективних заходів для підтримки та розвитку. Військова агресія проти України не лише завдає руйнівних наслідків інфраструктурі та підприємствам, але й створює нові реалії, у яких важливо адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі. І ключове значення для збереження економіки України, державності є адекватне правове забезпечення господарської діяльності в умовах воєнного часу з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.**

Невід'ємною складовою такого адекватного правового забезпечення господарської діяльності, сталого регулювання економіки країни в сучасних умовах є збереження та поглиблення, розвиток кодифікації економічного законодавства. Це забезпечить необхідну правову основу для ведення бізнесу, захисту прав власності, розвитку конкуренції та інновацій, а також сприятиме стабільності та прозорості в господарських відносинах.

Окрім численних робіт українських науковців та практиків, системоутворююча роль Господарського кодексу України в регулюванні вітчизняної економіки підтверджується також іноземними вченими. Зокрема, відомий британський компаративіст У. Батлер так оцінив Господарський кодекс України в спеціальному виданні щодо цього акта: «З усіх кодексів, ухвалених у країнах СНД з початку



переходу до ринкової економіки, Господарський кодекс України є найбільш незвичайною, інноваційною частиною законодавства»<sup>3</sup>.

17 лютого 2006 року Міністерство торгівлі США визнало ринковий статус економіки України, що стало підставою для вступу України до СОТ. На той момент Господарський кодекс України вже набув чинності, а його норми регулювали значну питому вагу економічних відносин (з 1 січня 2004 року), а тому ринковий характер кодексу підтверджено міжнародними партнерами України.

**Саме спираючись на правовий режим майна у сфері господарювання (у частині концепції обмежених речових прав – права господарського відання та права оперативного управління), встановлений Господарським кодексом України, вдалося захистити право власності українського народу на колекцію стародавніх скарбів (Скіфське золото) у судових органах Нідерландів<sup>4</sup>. За результатами судових розглядів колекцію повернуто Україні.**

Ризики законопроекту № 6013, у першу чергу спрямованість його на декодифікацію економічного законодавства, свідчать, що його прийняття дестабілізуватиме правову систему, економічне та соціальне життя держави. Цей законопроект є штучним відтворенням деяких цивілістичних концепцій, що не враховують реалій господарського життя під час війни та європейського досвіду.

Проти скасування Господарського кодексу України нормами законопроекту № 6013 висловлювалися багаточисельні суб'єкти господарювання. Так, Громадська спілка «Всеукраїнський Конгрес Фермерів» направила до органів державної влади України звернення, у якому наголошувала на неприпустимості прийняття законопроекту № 6013 (з текстом листа можна ознайомитися на сайті Всеукраїнського конгресу фермерів <https://farmers.org.ua>). Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, вважає, що законопроект № 6013 не може бути ухвалений у запропонованій редакції, про що повідомила у своєму зверненні на адресу Верховної Ради України. Стурбованість суб'єктів господарювання та представників правової спільноти вкотре підкреслює, що законопроект № 6013 не відповідає Конституції України, інтересам українського народу, є хибним як за ідеологією, так і за змістом, **може дестабілізувати економічні відносини та судову практику в умовах війни, погіршити перспективи відновлення країни.**

Питання розвитку національного економічного законодавства слід вирішувати не через скасування кодифікованого акта, а шляхом системної роботи в напрямку осучаснення (модернізації) вітчизняної кодифікації економічного законодавства. Реформування господарського (економічного) законодавства, його системна модернізація не означає нарощення кількості спеціальних законів, якими врегульовуються ті чи інші сфери господарського життя, ті чи інші види господарської діяльності, методи та засоби впливу держави на економіку країни

<sup>3</sup> Butler W.E. Economic Code of Ukraine. London, 2004. P. IX.

<sup>4</sup> Із текстом рішення Верховного Суду Нідерландів можна ознайомитися за посиланням: [https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2023:865&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0-GLY5tnJ5mgBJanQvA01ufhFuuGVdZC6cy-jPyFkWaZTdVWqRNeSXBWA\\_aem\\_loHxA7jsQC6Q9VoRRjAddQ](https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2023:865&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0-GLY5tnJ5mgBJanQvA01ufhFuuGVdZC6cy-jPyFkWaZTdVWqRNeSXBWA_aem_loHxA7jsQC6Q9VoRRjAddQ)

тощо. Навіть найновіші акти економічного законодавства найкращого європейського зразка в значній кількості не спроможні будуть гарантувати ефективність правового забезпечення всіх економічних процесів у нашій країні. Ефективність такого забезпечення залежить не тільки і не стільки від кількості актів економічного законодавства, як від їх систематизації – приведення у струнку та взаємоузгоджену систему.

Учасники Форуму закликають народних депутатів надати об'єктивну оцінку змісту і наслідкам прийняття законопроекту № 6013, який несе ризики пригнічення економіки України під час жорстокої війни за незалежність, провести широкі обговорення законопроекту, насамперед із представниками українського і іноземного бізнесу, а також із науковою, адвокатською та суддівською спільнотами, які застосовують економічне законодавство.

Важливим є недопущення зламу найбільш ефективно працюючої системи господарських судів України, з-під правової основи діяльності яких законопроект № 6013 **вибиває легітимний предмет юрисдикції та сформовану судову практику**. Замість того, щоб руйнувати вже усталену законодавчу систему, розпорошуючи економічне законодавство та дезорієнтуючи суб'єктів правозастосовчої практики, розумним було б поліпшити та модернізувати її з урахуванням потреб вирішення конкретних проблем бізнесу на системній кодифікованій основі.

**6. Шлях України до ЄС має бути ознаменований не регресивними процесами, які можуть свідчити про віддалення держави від правових цінностей ЄС, які зокрема передбачають наявність релевантного суспільним відносинам законодавчого поля, що особливо яскраво може бути продемонстровано на прикладі економічного законодавства, яке в більшості держав-членів ЄС є кодифікованим.**

Зокрема, у Франції у 2000 році було ухвалено новий Комерційний кодекс, у якому було систематизовано 50 законів на заміну комерційного кодексу 1807 року. У Німеччині постійно оновлюється та доповнюється Комерційний кодекс (Торговельне укладення) 1900 року. Окремі кодифікації цивільного та комерційного (господарського, економічного) права є характерною європейською традицією, що з часом лише посилюється. Так, у Бельгії у 2013 році прийнято новий акт комплексного регулювання – Економічний кодекс (Code de droit économique). Цей акт за структурою та змістом максимально наближений до змісту Господарського кодексу України. Останні десятиліття знаменуються прийняттям нових комерційних та підприємницьких кодексів в Австрії (2007), Франції (2007), Естонії (2011), Латвії (2000) тощо. В Іспанії уряд представив у парламент новий Комерційний кодекс на заміну старого. Комерційні кодекси діють також у таких розвинутих країнах, як Люксембург, Португалія тощо. Отже, у правових системах більшості країн-членів ЄС значну роль відіграють комерційні (економічні, господарські, торгові) кодекси. Перевагу кодифікації економічного (торгового, господарського, комерційного, підприємницького) законодавства віддають також інші держави світу, а саме США, Японія, Південна Корея, Туреччина, Казахстан та ін.

Досвід країн-членів ЄС та провідних держав світу переконує в послідовності дій та рішень, спрямованих на поглиблення спеціалізації економічного законодавства, виділення окремих галузей економічного (господарського) законодавства з відповідною їх кодифікацією. У цьому контексті ініціативи скасування Господарського кодексу України виглядають необґрунтованими та нелогічними.

До реформування економіки не можна ставитися бездумно, огульно декодифікуючи господарське/економічне законодавство, де і без того вже давно потребує вирішення проблема множинності та невзаємоузгодженості нормативно-правових актів. Натомість збереження, модернізація та поглиблення кодифікації економічного законодавства забезпечить: упорядкованість економічної діяльності на більш високому рівні; закладання основ для системного, послідовного, логічного розвитку законодавства щодо економічної діяльності; взаємоузгодженість та стабільну дію правових норм, що регулюють відносини у сфері економіки; відповідність законодавства сучасним потребам економіки; спрощення пошуку суб'єктами правозастосування необхідного нормативного матеріалу; більш оптимальне поєднання державного регулювання і ринкової саморегуляції економіки; збалансування публічних і приватних інтересів в економічній сфері; досягнення єдності відповідної правозастосовної (у тому числі судової) практики; зменшення кількості економічних правопорушень, господарських спорів, які підлягають судовому розгляду.

**Зважаючи на наведені вище екзистенційні виклики та важливість напрацювання підходів щодо протидії та запобігання поглибленню деструктивних процесів у різних сферах суспільних відносин, учасники Форуму вважають неприпустимою декодифікацію економічного законодавства - скасування Господарського кодексу України в період військового часу і висловлюють готовність узяти активну участь у подальшій конструктивній роботі з оновлення правового забезпечення економіки України на засадах поглиблення та розвитку кодифікації економічного законодавства, посилення стійкості економічної системи держави.**

Президент  
Українського союзу  
промисловців і  
підприємців,  
Голова Об'єднання  
організацій  
роботодавців  
України

Анатолій КІНАХ

Директор ДУ «Інститут  
економіко-правових  
досліджень імені  
В.К.Макутова  
Національної академії  
наук України», член-  
кореспондент НАН  
України та НАПрН  
України, доктор  
юридичних наук,  
професор, Заслужений  
юрист України

Володимир УСТИМЕНКО

Завідувач кафедри  
економічного права  
та економічного  
судочинства  
Навчально-наукового  
інституту права  
Київського  
національного  
університету імені  
тараса Шевченка,  
доктор юридичних  
наук, професор

Вікторія РІЗНИКОВА

Голова Громадської  
організації  
«Координата.  
Платформа  
стратегічної та  
законотворчої  
аналітики», доктор  
юридичних наук,  
професор

Олена БЕЛЯНЕВИЧ